

ПСИХИАТРИЯЛЫҚ СҰХБАТ ЖӘНЕ БАҒАЛАУ

Екінші басылым

Rob Poole

Әлеуметтік психиатрия профессоры, психикалық денсаулық және қоғам орталығы, әлеуметтік ғылымдар мектебі, Бангор университеті, Бангор, Ұлыбритания

Robert Higgs

Әлеуметтік психиатрия кафедрасының аға оқытушысы, Бангор университеті, Бангор, Біріккен корольдік; құрметті кеңесші-психиатр, психикалық денсаулық мәселелері бойынша байланыс тобы, Рексхэм-Мэлор ауруханасы, Рексхэм, Ұлыбритания

ӘОЖ
КБЖ
II

Қазақ тіліне аударған:
Садықова Айнур Максұртовна
Омаров Батырхан Сұлтанұлы

II Психиатриялық сұхбат және бағалау. – Алматы, 2019. – 316 б.

ISBN

Осы кітапты дайындау барысында жарияланған кездегі қабылданған стандарттар мен тәжірибелерге сәйкес келетін нақты және өзекті ақпаратты ұсыну үшін барлық күш-жігер жұмсалды. Ақпараттың тарихи нақты істерден алынғанына қарамастан, қатысқан тұлғалардың жеке басын жасыруға барлық күш жұмсалды. Дегенмен, авторлар, редакторлар және баспагерлер осы құжатта қате ақпараттың жоқтығына кепілдік бере алмайды, себебі клиникалық стандарттар зерттеулер мен реттеу нәтижесінде үнемі өзгеріп отырады. Осылайша, авторлар, редакторлар және Баспагерлер осы кітапта қамтылған материалдарды пайдалану нәтижесінде пайда болған тікелей немесе жанама залал үшін ешқандай жауап бермейді. Оқырмандарға кез келген дәрі-дәрмектерді немесе жабдықтарды қолдана алдында өндіруші ұсынған ақпаратқа мұқият назар аудару ұсынылады.

ISBN

ӘОЖ
КБЖ

© Қазақстан Республикасы Жоғары оқу орындарының қауымдастығы, 2019

Мазмұны

Кіріспе.....	5
Алғыс білдіру.....	8

1-бөлім. Мен мұнда нені білуге тырысамын?

1. Диагностика.....	9
2. Тарих.....	24
3. Психиканы зертеу және психопатология.....	41
4. Когнитивті мемлекеттік сараптама және органикалық аурулар.....	65

2-бөлім. Жеке сұхбаттың негізгі принциптері

5. Кеңсе негізінде психиатриялық бағалау.....	82
6. Пациенттермен қарым-қатынасты түсіну және басқару.....	100

3-бөлім. Қиын сұхбаттар

7. Психозға байланысты қиындықтар.....	119
8. Танымал емес науқастар.....	136

4-бөлім. Өзін-өзі тану

9. Құндылықтар мен сенімдер.....	148
10. Мәдениет.....	160
11. Кім болам?.....	171

5-бөлім. Күрделі сұхбаттар

12. Команданың басқа мүшелерімен сұхбат.....	178
13. Отбасылары мен басқа да ақпарат берушілерден сұрау.....	184
14. Қауымдастықта.....	199
15. Фрагментті әңгімелесу және бағалау.....	209
16. «Мүмкін емес» бағалау.....	218

6-бөлім. Даму бағасы

17. Нерв жүйесінің дамуын бағалау.....	235
18. Тұлға.....	251

7-бөлім. Барлығын бірге қарастыру

19. Тәуекел және қауіпсіздік.....271

20. Есепке алу және есеп берулер.....294

Соңғы сөз.....305

Әдебиеттер.....310

Кіріспе

Біз қиын кезеңді бастап өткізіп жатырмыз және психиатриялық тәжірибе тез өзгеруде. Осы кітапты дайындау кезінде екі жастары үлкен психитарлар ас үйде отырып, кофе ішіп, өз кәсібінің, өз елінің және әлемнің жағдайын талқылады. Бірі екіншісіне айтады:

«Білесіз бе, мыңдаған жылдар бойы еркектер осындай столдарда отырып, жастайынан кәсіптерінің нашарлап бара жатқандығына шағымданған. Осы жолы шынайы болуы бұл біздің сәттілігіміз»

Біздің кәсібіміздің жақында жойылатындығы туралы айтылатын мәлімдемелерге қарамастан, біз психиатрия ауруы бар адамдарға көп нәрсе ұсына алатын зияткерлік және клиникалық дәстүрге ие, сондай-ақ қазіргі әлемдегі және медицина мамандығындағы болып жатқан күйзелістерден кейін көп ұзамай танымал түрде дамитын болады деп есептейміз.

Бұл кітап психиатриялық сұхбат және бағалауда психологиялық денсаулықты сақтау саласындағы мамандардың негізгі клиникалық дағдыларын дамытуға көмектесуге арналған. Біз мансабымызба пайдалы болатын кітапты жасауға тырыстық. Мазмұны психиатриялық тәжірибеге бағытталса да, мейірбике ісі, әлеуметтік жұмысты қоса алғанда, психиатриялық денсаулықты сақтаудың бірқатар пәндеріне қатысты жасалған. Біз оқуға ыңғайлы және түпнұсқа стилінде жазуға тырыстық және психиатр ретінде жұмыс істеу-бұл біз білетін жақсы нәрсе. Біз басқа пәндердің көзқарасы бойынша жазбадық. Бірінші басылымға берілген жауаптар, біздің шешіміміздің дұрыстығына сенуге мүмкіндік берді, сондықтан екінші басылымның басқа да мамандықтардың тәжірибелеріне пайдалы болатынына сенеміз.

Бұл кітап фармокологиялық немесе психологиялық емдеу туралы емес. Мұнда жоғары мамандандырылған бағалау туралы айтылмайды. Мұнда барлық клиникалық араласулардың негізін құрайтын жалпы дағдылар туралы айтылған.

Кітап Біріккен Корольдікте психиатриялық денсаулықты сақтау бойынша тәжірибеден өтіп жүрген врач немесе мейірбикенің біліктілігіне қажетті психиатрия туралы білім деңгейін болжайды. Кітап қоғамдық психиатриялық тәжірибеге бағытталған. Британдық психиатрия прагматизм дәртүрлеріне, теориялық эклетика

мен дәстүрлерге ие. Өз пікірлерімізді айтқан немесе көзқарастарымыз қарама-қарсы келген жерлерде біз осыны көрсеткіміз келді. Біз оқылым бұзылады деп есептегендіктен, минималды түрде сілтеме жасадық.

Бұл кітап клиникалық тәжірибеге жол сілтеуге арналған. Ол клиникалық тәжірибеден белгілі жағдайларға негізделген. Біз кітапта принциптерді суреттеу үшін клиникалық виньеткаларды пайдаландық. Біз оларды шынайы сияқты көрсетуге тырыстық. Біз шынайы оқиғаларды пайдаланбадық. Біз науқастар мен ұжымдағылар өздерін виньеткадан танығандай сезінуі мүмкін. Егер солай болса, олар қателеседі. Оқиғалардың таныс болып табылуы, клиникалық тәжірибеде қайталанатын тақырыптардың болуымен түсіндіріледі.

Біздің 65 жылдық клиникалық тәжірибеміз бар: қаланың кедей аймақтарында; Уэльстің ауылдық аймақтарында; үйсіздер арасында сенімді насихаттауда; жедел стационарлық көмек кезінде; және жалпы ауруханамен байланысты жалпы психиатрияда. Біз психиатрияның ең маңызды мақсаты – науқаспен бірге болу екендігін білдік. Бұл науқас не қаласа соның бәрін жасау керек деген сөз емес. Бұл емделуге жол табу үшін науқастың дәрігермен бірге жұмыс істеуін білдіреді. Тапсырма реляциялық болып табылады, ол кәсіби маман мен науқас арасында болған нәрсенің бәрін қамтиды. Қандай бір техникалық тапсырма шешіліп жатқанда, оны елемеуге болмайды.

Бұл дәрігер мәнмәтіннің маңыздылығын және науқастың көзқарасын түсінген жағдайда мүмкін болады. Шындығында, бұл перспектива клиницистердің қосымша күш салуын талап етеді. Бірақ біз психиатриямен айналысу үшін көп күш жұмсаудың қажеті жоқ екендігін түсіндік.

Осы кітаптың екі басылымын жазу барысында біз өзіміздің жеке клиникалық тәжірибемізді көрсетуге тырыстық. Мұның бәрі ақылға сыймайтын және түсініксіз мәтінге алып келмеді деп үміттенеміз, бірақ басқа тәжірибелі клиницистер біз анықтаған үдерістер мен диламмаларды мойындап отыр. Кітап клиникалық тәжірибеге маңызды бес жалпы және өзара байланысты тақырыптарды қамтиды. Олар:

- Үдеріс: бағалау – бұл қойылу қажет сұрақтар емес, ол екі адам арасындағы үдеріс. Үдеріске көңіл бөлу бағалауды оңтайландырады және терапиялық одақтың негізін жасайды.

- Науқасқа бағдарлану: науқасты тұлға ретінде түсіну және олардың аурудың субъективті тәжірибесін түсіну психопатологияны, тәуекелді және басқа мәселелерді бағалаудағы маңызды перспектива болып табылады. Біз науқас және кәсіпқойдың бөлек күн тәртібін меңгере отырып, сұхбат кезінде науқастың тәжірибесін зерттейміз. Осы күн тәртібіндегі шиеленістер мен қақтығыстарды шешу дәрігердің басты міндеті болып табылады.

- Мәнмәтін: біз психологиялық және әлеуметтік мәнмәтіннің науқасқа әсерін, сұхбаттасу мәнмәтінің және кәсіпқойдың психологиялық және әлеуметтік жағдайын бағалауға кедергі жасайтын немесе көмектесетін маңызды факторлар ретінде зерттейміз.

- Гипотеза: көбіне бағалау ақпарат жинау мен психикалық жағдайды тексеру, ары қарай диагноз қою немесе қалыптастырудан тұрады деп болжанады. Негізінде тәжірибелі клиницистер гипотеза қалыптастыру және оны бағалау кезінде тексеру арқылы жұмыс істейді. Бұл тиімді әрі жауапты үдеріс. Егер олар сұхбаттың басында ертерек әсер қалдыратындығын мойындамаса, онда бұл әсер оңай шешілмейді. Гипотезалау үдерісі туралы саналы түрде хабарлау бағалауды жақсартады.

- Клиникалық скептицизм: бұл барлық жақсы дәрігерлер бөлісетін маңызды сыни және тәуелсіз көзқарас. Бұл психиатриялық тұрғыдан науқастар, олардың отбасылары мен достары өздерінің субъективті көзқарасына қатысты ақпараттарды беретіндігін түсінуге алып келеді.

Ең пайдалы психиатриялық кітаптар өзін дамыту үшін және рақат алу үшін оқылады. Бұл кітап жеңіл оқуға арналған, бірақ оның мақсаты өте салмақты. Екеуміз де бірінші басылымды жазу бізді өзін-өзі клиницистер ретінде сезінетіндей белсенді етті. Біз екінші басылымның да өзекті болатынына және басқа да клиницистерге осы жолда жіберілетін қателіктерді болдырмауына көмектеседі деп сенеміз.

Бұл екінші басылым психиатриялық дағдылар туралы кітап жазу үшін шабыт пен қолдау білдірген доктор Кевин Уайт пен Ричард Марлиге арналады

Алғыс білдіру

Біз бірінші басылымның Ұлыбритания, АҚШ және оның аумағынан тыс жерлерде жақсы қабылданғанына таң қалдық және қуандық. Осындай мәтінді дайындауға біздің әріптестеріміз мен достарымыз көмектесті, соның ішінде доктор Сью Рубен, Гордон Кеннеди, доктор Тереза Макардл, доктор Ричард Барнс, Гилл Стронг, Ричард Марли, доктор Кевин Уайт және доктор Майкл Гопферт.

Екінші басылымды дайындау кезінде психиатрлардың жұмысына қатысты кейбір өзгерістерді ескере отырып, кітаптың қолдану аясын кеңейттік. Нейродамуды бағалау, жасөспірімдердің бағалауы және риторикалық сұхбат бойынша жаңа материалдар бар. Мы адаптировали текст к появлению DSM-5-тің пайда болуына мәтінді бейімдеп, клиникалық тәжірибеде психометриялық құралдарды пайдалану мәселесін шештік. Ақылды кеңестерді елемей отырып, біз ескі материалдың көп бөлігін қайта жаздық.

Бұл тапсырма көптеген себептерге бола күрделі болды. Біріншіден, табыстың сәтсіз болу ықтималы бар. Екіншіден, бірінші басылым шыққаннан кейінгі жылдары клиникалық тәжірибе айтарлықтай өзгерді. Ағымдағы тәжірибені меңгеру күрделі мәселелердің бірі болды. Соңында біз екеуіміз әдеттен тыс жағдайдың орын алуымен клиникалық ғалымдарға айналдық. Бұрын қаланың ішкі қоғамдастығының психиатрлары ретінде академиялық әріптестерімізді елемейтін едік. Жоғарыда айтып өткендей, екі ғалымның клиникалық дағдылар туралы кітап жазуды ұйғарғанына жасөспірімдердің мазақ ететін дауыстарын біз іштей естідік. Біздің осы мәселені шешуімізге профессор Кэтрин Робинсон, доктор Сью Рубен, доктор Тереза Макардл, доктор Дэниел Пул және профессор Питер Леппинг тарапынан үлкен көмек көрсетілді. Біз жаңа материалдың маңызды көлемін дайындаудағы көмегін жоғары бағалдық. Біз бірінші басылымдағы Сью Рубенмен салынған мұқаба суретті сақтап қалдық.